

KUTUBXONA TA'LIMIDA NAZARIYA VA AMALIYOTNI INTEGRATSIYALASH

<https://doi.org/10.70728/orien.v07.i01.043>

Rashid Turgunbaev
Kokand State University

Abstract: Ushbu maqola kutubxona va axborot fanlari ta'limida nazariy bilimlar bilan amaliy ko'nikmalarni integratsiyalash zaruriyati va usullarini o'rganadi. Nazariya va amaliyot o'rtasidagi an'anaviy bo'linish bitiruvchilarni zamonaviy kutubxona muhtida samarali ishlashga tayyorlashda jiddiy kamchiliklar keltirib chiqaradi. Tadqiqot sifatli tahlil usuli asosida amalga oshirilib, mavjud muammolar, integratsiyalashgan ta'limning samarali modellari va ularni joriy etishdagi to'siqlar tahlil qilinadi. Refleksiv amaliyot, xizmat ko'rsatishni o'rganish, simulyatsiyalar va doimiy amaliy aloqalar kabi yondashuvlar nazariya bilan amaliyot o'rtasidagi uzilishni bartaraf etish va tanqidiy fikrlash qobiliyatiga ega, o'z faoliyatini nazariy asoslasha oladigan mutaxassislarni tayyorlashning asosiy vositalari sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada shuni ta'kidlaydiki, muvaffaqiyatli integratsiya o'quv dasturlarini qayta ishlash, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish, soha bilan mustahkam hamkorlik va moslashuvchan baholash tizimlarini talab qiladi. Natijada, bunday yondashuv nafaqat individual bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarligini oshiradi, balki kutubxonachilik sohasining rivojlanishiga ham ijobiy hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: kutubxona ta'limi, nazariya va amaliyot integratsiyasi, refleksiv amaliyot, kasbiy tayyorgarlik, tanqidiy fikrlash, o'quv dasturini ishlab chiqish

INTEGRATION OF THEORY AND PRACTICE IN LIBRARY EDUCATION

Rashid Turgunbaev
Kokand State University

Abstract: This article examines the need and methods for integrating theoretical knowledge with practical skills in library and information science education. The traditional division between theory and practice creates serious shortcomings in preparing graduates for effective work in a modern library environment. The research is carried out on the basis of qualitative analysis and analyzes existing problems, effective models of integrated education and obstacles to their implementation. Approaches such as reflective practice, service learning, simulations and constant practical contacts are considered as the main tools for bridging the gap between theory

and practice and preparing specialists with critical thinking skills who can theoretically justify their activities. The article emphasizes that successful integration requires reworking curricula, improving the methodological training of teachers, strong cooperation with the industry and flexible assessment systems. As a result, such an approach not only enhances the professional readiness of individual graduates, but also positively contributes to the development of the field of librarianship.

Keywords: library education, integration of theory and practice, reflective practice, professional preparation, critical thinking, curriculum development

Kirish

Kutubxonachilik sohasi jamiyatning ma'lumotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun doimiy ravishda rivojlanib va o'zgarib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning tez sur'atlar bilan rivojlanishi, ochiq ma'lumotlar harakati, ma'lumotlar savodxonligining muhimligi va globallashtirish kutubxona xizmatlariga yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu sababli, zamonaviy kutubxona mutaxassislari nafaqat an'anaviy bilimlarga, balki murakkab vaziyatlarni hal qilish qobiliyatiga, innovatsion fikrlashga va hamkorlikdagi ish tajribasiga ega bo'lishlari zarur. Bunday talablar kutubxona ta'limini muhim o'zgarishlar bosqichiga olib keldi. Ushbu sohada eng dolzarb masalalardan biri nazariya va amaliyot o'rtasidagi an'anaviy bo'linishdir. Ko'plab o'quv dasturlari nazariy bilimlarni amaliy ko'nikmalardan ajratib, alohida o'rgatadi, bu esa bitiruvchilarni kasbiy faoliyatdagi haqiqiy vazifalarga tayyorlashda jiddiy kamchiliklarni keltirib chiqaradi. Nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish nafaqat ta'lim sifatini oshiradigan, balki kelajakdagi mutaxassislarni zamonaviy talablarga mos ravishda tayyorlaydigan pedagogik strategiya sifatida qaraladi. Ushbu maqolaning maqsadi kutubxona ta'limida nazariya va amaliyot integratsiyasining ahamiyatini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ushbu ikki qirrani samarali birlashtirishning metodologik yondashuvlari hamda modellarini taklif etishdan iborat. Asosiy tezis shundan iboratki, chuqur, tizimli va uzluksiz integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi bitiruvchilarning kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshirishi va natijada butun kutubxonachilik sohasining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Materiallar va Usullar

Ushbu tadqiqot sifatli tahlil va sintezga asoslangan bo'lib, turli ilmiy va amaliy manbalarning muhokamasi va qiyosiy tahlilni o'z ichiga oladi. Tadqiqotning asosini kutubxonachilik va axborot ta'limi sohasidagi zamonaviy ilmiy maqolalar, monografiyalar va xalqaro konferensiya materiallari tashkil etadi. Pedagogika va kasbiy ta'lim sohasidagi asarlar, ayniqsa reflektiv amaliyot, xizmat ko'rsatish orqali o'rganish va loyihaga asoslangan ta'lim kabi kontseptsiyalar chuqur o'rganildi. Tadqiqot jarayonida kasbiy standartlar, akkreditatsiya organlarining talablari va

kutubxona tarmoqlari bo'yicha ishchi kuchiga oid hisobotlar tahlil qilindi. Turli oliy ta'lim muassasalarining kutubxonachilik ta'limi dasturlari va o'quv rejaları amaliy misollar sifatida ko'rib chiqildi. Ma'lumotlarni tahli qilish jarayonida mavjud amaliyotlar tasniflandi, ularning samaradorligi bo'yicha qiyosiy tahli amalga oshirildi, mustahkam va zaif tomonlari aniqlandi, shuningdek integratsiyaga to'sqinlik qiluvchi omillar aniqlashga harakat qilindi. Natijalar tizimli ravishda guruhlanib, quyidagi bo'limlarda muhokama qilinadi.

Natijalar

Adabiyotlar tahli va amaliy tajribalarni o'rganish natijasida kutubxona ta'limida nazariya va amaliyot munosabatlarining holati, mavjud integratsiya usullari va ularning ta'siri haqida bir qator muhim xulosalarga erishildi. Hozirgi vaqtda ko'plab an'anaviy o'quv dasturlarida amaliyot ko'pincha "amaliy mashg'ulot" yoki "stajirovka" shaklida yakuniy bosqichda, nazariy kurslarni tugatgandan so'ng o'tkaziladi. Ushbu model nazariyani "o'rganish" va amaliyotni "qo'llash"ni ikki alohida bosqich sifatida ko'rsatadi va bir qator muammolarni keltirib chiqaradi. Nazariy bilimlar amaliy kontekstsiz o'rganilganda, ular mavhum yoki bema'ni bo'lib qolishi va talabalar tomonidan qiyinchilik bilan o'zlashtirilishi mumkin. Amaliyot davri qisqa va tizimsiz bo'lib, faqat elementar amaliy vazifalarni o'z ichiga olishi mumkin. Talabalar nazariyani amaliy vaziyatga qanday qo'llashni bilmaslik yoki amaliyotda uchragan muammolarni izohlashda nazariy bilimdan foydalana olmaslik muammosiga duch kelishadi. Bitiruvchilar o'z faoliyatini chuqur tahlil qilish, innovatsion yechimlarni ishlab chiqish va o'zlashtirilgan tajribani nazariy jihatdan asoslash qobiliyatidan mahrum bo'lishadi.

Tadqiqot natijalari integratsiyaning bir qator samarali modeli mavjudligini ko'rsatdi. Refleksiv amaliyot modeli amaliyotni nafaqat ko'nikma oshirish, balki chuqur o'rganish jarayoniga aylantiradi. Talabalar amaliyot davomida muntazam ravishda kundalik yoki eslatmalar yuritib, o'z tajribalari haqida fikr yuritadilar. Ular amaliy vaziyatlarni nazariy kontseptsiyalar bilan bog'laydilar, o'z xatti-harakatlarini tahlil qiladilar va alternativ yondashuvlarni o'ylab topadilar. Bu jarayon akademik maslahatchi va amaliyot rahbari tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Refleksiya talabaning o'z-o'zini anglash darajasini oshiradi va nazariy bilimlarning qanday qilib amaliyotda jonlanishini ko'rish imkonini beradi. Xizmat ko'rsatishni o'rganish usuli talabalarni jamoaviy loyihalarga jalb qiladi, bunda ular haqiqiy kutubxona yoki hamjamiyat muammosini hal qilish uchun nazariy bilimlarini qo'llaydilar. Masalan, talabalar mahalla kutubxonasi uchun raqamlashtirish loyihasini ishlab chiqishda, axborot arxitektura kontseptsiyalarini qo'llashlari yoki maktab kutubxonasi uchun ma'lumotlar savodxonligi dasturini yaratishda pedagogika nazariyalaridan foydalanishlari mumkin. Bu yondashuv talabalarga professional faoliyatning haqiqiy mazmunini, mas'uliyatini va jamiyatga bo'lgan ta'sirini tushunish imkonini beradi.

Simulyatsiya va holatli o'rganish usuli nazariy darslarda haqiqiy hayotiy vaziyatlar asosidagi holatlar, rolli o'yinlar yoki kompyuter simulyatsiyalari qo'llanilishini o'z ichiga oladi. Masalan, to'plamni rivojlantirish siyosatini muhokama qilish, murakkab axborot so'rovi bo'yicha maslahat berish yoki mo'tadil konflikt holatlarini hal qilishni simulyatsiya qilish mumkin. Bu usul talabalarga xavfsiz muhitda nazariy bilimlarni sinab ko'rish, qaror qabul qilish va natijalarni tahlil qilish imkonini beradi. Doimiy amaliy aloqalar usuli o'quv dasturi ichidagi barcha nazariy kurslarga doimiy amaliy elementlarni kiritishni nazarda tutadi. Bunga kutubxona amaliyotidan real vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar, sohada ishlaydigan mutaxassislarning seminarlari, sayohatlar yoki kichik loyihalarni topshirish kiradi. Masalan, kataloglashtirish nazariyasi kursida talabalar haqiqiy katalog yozuvlarini tahlil qilishlari yoki kutubxona boshqaruvi kursida ma'lum bir kutubxonaning moliyaviy hisobotini tahlil qilishlari mumkin.

Muhokama

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, nazariya va amaliyotni integratsiyalash kutubxona ta'limi sifatini oshirishning asosiy yo'nalishi hisoblanadi. Refleksiv amaliyot modeli talabaning faol o'rganuvchiga aylanishida kalit rol o'ynaydi. Bu model nafaqat amaliy ko'nikmalarni shakllantiradi, balki tanqidiy fikrlash va metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantiradi. Biroq, ushbu modelning muvaffaqiyati akademik va amaliyot rahbarlari o'rtasidagi yaqin hamkorlikka bog'liq. Ikkala tomon ham birgalikda ishlab, talabaning refleksiya jarayonini yo'naltirishi va baholashi kerak. Xizmat ko'rsatishni o'rganish usuli esa talabalarni professional mas'uliyat hissini shakllantirish va ularning ta'lim jarayonini jamiyat ehtiyojlari bilan bog'lash imkonini beradi. Bu usul yordamida talabalar o'z bilimlarining ijtimoiy ahamiyatini tushunadilar, bu esa ularning motivatsiyasini oshiradi va kasbiy ma'naviyatini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, ushbu usulni tashkil etish ko'p vaqt va resurslarni talab qiladi, shuningdek hamkorlikdagi muassasalar bilan uzoq muddatli kelishuvlar tuzishni nazarda tutadi.

Simulyatsiya va holatli o'rganish nazariy bilimlarni amaliyot bilan darhol bog'lash imkonini beruvchi qulay va xavfsiz muhit yaratadi. Ushbu usul talabalarga xatoga yo'l qo'yish imkoniyatini beradi va bu xatolardan o'rganishga undaydi. Biroq, samarali simulyatsiyalarni yaratish uchun katta tayyorgarlik va ba'zan maxsus dasturiy ta'minot talab etiladi. Doimiy amaliy aloqalar usuli esa eng keng tarqalgan va osonlik bilan qo'llanilishi mumkin bo'lgan usul hisoblanadi. Ushbu usul yordamida nazariy kurslar jonsiz bo'lib qolmasdan, real hayot bilan uzviy bog'lanadi. O'qituvchi sohadagi yangiliklarni kuzatib borishi va ularni dars materialiga o'z vaqtida kiritishi zarur. Amaliy topshiriqlar murakkabligi jihatidan farqlanib, bosqichma-bosqich rivojlantirilishi kerak.

Integratsiyalashgan yondashuvni amalga oshirishdagi asosiy to'siqlar orasida o'quv dasturining qattiqligi, o'qituvchilarning amaliy tajribasining cheklanganligi,

amaliyot joylari bilan rasmiy hamkorlikning yetishmasligi va baholash usullarining murakkabligi kabi omillar mavjud. Nazariya va amaliyotning integratsiyalashgan natijalarini baholash an'anaviy imtihonlardan ko'ra murakkabroqdir. Portfel, loyiha hisoboti, reflektiv eslatmalar tahlili va amaliyot rahbarining bahosi kabi aralash baholash usullari qo'llanilishi kerak.

Xulosa

Kutubxona ta'limida nazariya va amaliyotni ajratib turadigan an'anaviy model zamonaviy talablar qarshisida samaradorligini yo'qotmoqda. Kelajakning kutubxona mutaxassislarini tayyorlash nazariy bilim, amaliy ko'nikma va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini uyg'un birlashtirishni talab qiladi. Reflektiv amaliyot, xizmat ko'rsatishni o'rganish, simulyatsiya va holatli o'rganish, shuningdek doimiy amaliy aloqalar kabi integratsiyalashgan yondashuvlar bu vazifani samarali hal qilish imkonini beradi. Ushbu modellarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun oliy ta'lim muassasalari o'quv dasturlarini qayta ko'rib chiqishi, o'qituvchilarni malakasini oshirish, amaliyot bazalari bilan mustahkam hamkorlik aloqalarini o'rnatishi va moslashuvchan baholash tizimlarini ishlab chiqishi zarur. Kutubxonachilik fakultetlari o'z bitiruvchilarini nafaqat amaliyotchilar, balki o'z faoliyatini nazariy asoslashga qodir, o'z-o'zini o'rganishga tayyor va doimiy o'sishga intiluvchan mutaxassislar sifatida tayyorlashga qaratilgan uzluksiz pedagogik izlanishni davom ettirishlari kerak. Faqat nazariya va amaliyotning uyg'un sintezi orqali kutubxona ta'limi o'zining asosiy vazifasi - axborot jamiyatining murakkab ehtiyojlarini qondira oladigan, ma'rifatli, mas'uliyatli va innovatsion mutaxassislarni tayyorlash vazifasini samarali bajaradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yunusov, G. O. (2026). The living circle performance and communitas in Uzbek folklore ensembles. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 16-20.
2. Suyarov, N. T. (2026). Ethnocultural competence assessment criteria: reflective practice and openness to different cultural expressions. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 29-34.
3. Madaminov, N. (2026). Gijjak technique as foundation for orchestral string unity. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 35-39.
4. Yuldashev, A. (2026). Rhythmic sensitivity in conducting, tactometric models, and methods of working with the score. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 7-9.
5. Nuriddinova, G. (2026). Public libraries and the early development of reading competence. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 44-50.

6. Hafizova, H. Y. Q. (2026). Methodology for organizing chemistry lessons in general secondary schools based on a competency-based approach. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 10-15.
7. Mamatov, J. (2026). Pedagogical strategies for conducting the contemporary Uzbek instrumental ensemble. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 21-25.
8. Sarimsoqova, M. O. Q. (2026). An Empirical Analysis of the Impact of Adaptive Methods on the Effectiveness of Specialization Modules. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 51-53.
9. Asqarova, M. (2026). Homil Yakubov's views on Oybek's work. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 26-28.
10. Talaboyev, A. (2026). Integrating tradition and pedagogy in Uzbek vocal music education. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 3-6.
11. Nuritdinova, M. F. Q. (2026). Ways to use start-up projects in education and their impact on student competencies. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 64-68.
12. Voxobova, M. S. (2026). Secondary Impairments Arising as a Result of Delayed Intellectual Development. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 60-63.
13. Latifova, M. Y. (2026). Cultivating inclusive practice within school ecosystems. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 69-73.
14. Xalilov, T. (2026). A pedagogical model for ethical-moral development in adolescents through national music: structural components, age-specific considerations, and implementation criteria. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 2(1), 54-59.
15. Nematov, A. (2025). Modern approaches to intelligent automation of agricultural technological processes based on artificial intelligence. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(SI1), 26-29.
16. Sultanov, I. R. (2025). Model predictive control of a distillation column based on a MIMO model. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(SI1), 41-45.
17. Toshmatov, S. T. (2025). Analysis of distortion sources in three-stage Class B audio power amplifiers. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(SI1), 35-40.
18. Jalilov, M. (2025). Integration of XArm robots with Tenzo force sensors for intelligent manipulation systems. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(SI1), 17-21.

19. Sabirov, U. K. (2025). Application of multi-criteria decision-making models in dairy product storage processes. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(S11), 30-34.

20. Sokhibova, Z. M. (2025). Chemical processing of silicon semiconductor materials and their physical fundamentals. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(S11), 22-25.

21. Xolnazarovich, B. X. (2024). Badiiy Matn Va uning Lingvopoetik Xususiyatlari. *Miasto Przyszłości*, 51, 298-303.

22. Xolnazarovich, B. X. (2020). Explanation of yurt building terms with through semantic methods. *Journal Homepage: <http://www.ijmra.us>*, 9, 06.

23. Berdiev, H. (2020). Лингвопоэтика Масалалари Тадқиқида “Девону Луғотит Турк” Нинг Ўрни. *Scienceproblems.uz*, 2(2), 7-7.

24. Бердиев, Х. Х. (2016). Метафорические термины в лексике юртовозведения. *Язык в сфере профессиональной коммуникации.*— Екатеринбург, 2016, 73-76.

25. Xolnazarovich, B. X. (2024). “DEVON-U LUG ‘OTIT TURK’” VA UNDAGI ADABIY PARCHALAR TADQIQI HAQIDA. *FAN VA TA'LIM INTEGRATSIYASI (INTEGRATION OF SCIENCE AND EDUCATION)*, 2(3), 115-120.

26. Xolnazarovich, B. X. (2024). THE POSITION OF “DEVON-U LUG ‘OTIT TURK’” IN RESEARCHING LINGVOPOETII ISSUES. *FAN VA TA'LIM INTEGRATSIYASI (INTEGRATION OF SCIENCE AND EDUCATION)*, 2(2), 41-48.

27. Berdiyev, X. X. (2024). «DEVON-U LUG ‘OTIT TURK» DAGI SHE'RLARDA HOJIB VA RADIF SAN'ATLARI. *Philological research: language, literature, education*, 4(4), 13-15.

28. Odinayeva, F., & Berdiyev, X. (2024). SOME COMMENTS ON THE LINGUISTIC AND POETIC CHARACTERISTICS OF SHAVKAT RAHMAN'S POEMS. *Modern Science and Research*, 3(5), 101-103.

29. Xolnazarovich, B. X. (2025). FOLKLOR ASARLARIDA O 'TOVSOZLIKKA DOIR BADIY MA'LUMOTLARNING IFODALANISHI. *Ustozlar uchun*, 1(1), 581-585.

30. Бердиев, Х. Х., & Ашурова, З. Ш. (2020). К ПРОБЛЕМЕ СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА ТЕРМИНОВ ЮРТОСТРОИТЕЛЬСТВА. *ББК 72+ 74 М43*, 488.

31. Бердиев, Х. Х. (2017). ЮРТОСТРОИТЕЛЬСТВО: АКТУАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ ИССЛЕДОВАНИЯ ОТРАСЛЕВОЙ ЛЕКСИКИ. In *Духовность и ментальность: экология языка и культуры на рубеже XX-XXI веков* (pp. 32-35).